

**MEDRESELER ÜZERİNE  
SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA  
Tillo Örneği**

---

Dr. Kayhan BAYRAM

Yayın No | Publication Number: 24

Kitap Adı: Medreseler Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma - Tillo Örneği

Book Title: A Sociological Perspective on Madrasas - Tillo Example

Yazar | Author: Kayhan BAYRAM | orcid.org: 0000-0001-6392-0662

Editör | Editor: Bilal ALTAN | orcid.org: 0000-0002-0194-3516

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book

Yayın Tarihi | Publication Date: Ocak 2025 | January 2025

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13.5 x 21

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 204

ISBN: 978-625-95539-7-9

DOI: 10.70717/DTA.9786259554150

Atıf Bilgisi | Cite as: Bayram, Kayhan. *Medreseler Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma - Tillo Örneği*, Bursa: DTA Yayıncılık, 2025

1. Sosyoloji | Sociology
2. Din Sosyolojisi | Sociology of Religion
3. Medrese | Madrasa

Kapak ve Mizanpaj | Cover Design and Layout:

Samet TORUN - Ahmet TUNÇDEMİR

Sertifika Numarası | Certificate Number: 74919

Yayıncı | Publisher: DTA Yayıncılık Bilişim Ltd. Şti.

Odunluk Mah. Akademi Cad. Zeno Business Center 2C/28 Nilüfer/Bursa

Telefon: +90 507 227 1297

e-posta: bilgi@dtayayincilik.com.tr

web: www.dtayayincilik.com.tr

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti

Sertifika Numarası: 47479

Copyright © Bu Eserin bütün hakları DTA Yayıncılık'a aittir.

Yayınevinin izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Copyright © All rights of this work belong to DTA Publishing.

Without the permission of the publishing company, the whole or part of the book cannot be printed, published, reproduced or distributed electronically, mechanically or through photocopying.

**MEDRESELER ÜZERİNE  
SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA  
Tillo Örneği**

---

Dr. Kayhan BAYRAM

Bursa 2025

## **Kayhan BAYRAM**

---

Yazar, 1987 Cizre’de doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Cizre’de tamamladı. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji bölümünden lisansını bitirdi (2011). Yine Süleyman Demirel Üniversitesinde Din Sosyolojisi Bilim Dalından yüksek lisansını tamamladı (2014). Doktorasını 2022 yılında Marmara Üniversitesi Din Sosyolojisi Bilim Dalında yaptı. Akademik hayatına Cizre Meslek Yüksekokulu’nda öğretim görevlisi olarak başlayan yazar, şu anda Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Sosyolojisi Bilim Dalı’nda Dr. Öğr. Üyesi kadrosunda görevine devam etmektedir. Yazarın yayımlanmış ve yayın aşamasında kitap, kitap bölümleri, makaleleri ve bildirileri vardır. Yazar evli ve üç çocuk babasıdır.

---

The author was born in Cizre in 1987. He completed his primary, secondary and high school education in Cizre. He completed his undergraduate studies in the Sociology Department of the Faculty of Arts and Sciences at Süleyman Demirel University (2011). He completed his master’s degree in the Sociology of Religion at Süleyman Demirel University (2014). He completed his doctorate in the Sociology of Religion at Marmara University in 2022. The author, who started his academic life as a lecturer at Cizre Vocational School, currently continues to serve as an Assistant Professor at the Sociology of Religion Department of the Faculty of Theology at Şırnak University. The author has books, book chapters, articles and papers that have been published and are in the publication phase. The author is married and has three children.

# İÇİNDEKİLER

|                                                |    |
|------------------------------------------------|----|
| Ön Söz .....                                   | 9  |
| Giriş.....                                     | 11 |
| 1. Araştırmanın Konusu ve Problemi.....        | 11 |
| 2. Araştırmanın Amacı.....                     | 15 |
| 3. Araştırmanın Önemi.....                     | 16 |
| 4. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri .....     | 19 |
| 5. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları ..... | 24 |

## BİRİNCİ BÖLÜM

### MEDRESELER VE KURUMSAL YAPILARI KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

|                                                                                                          |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 1. Medrese .....                                                                                         | 27 |
| 2. Medresenin Doğuşu ve Gelişimi .....                                                                   | 29 |
| 2.1. Selçuklu Medreseleri .....                                                                          | 32 |
| 2.2. Osmanlı Medreseleri.....                                                                            | 34 |
| 2.3. Türkiye Cumhuriyetinin Kuruluş<br>Aşamasında Medreseler.....                                        | 37 |
| 3. Eğitim-Öğretim Kapsamında<br>Medrese Çeşitleri .....                                                  | 39 |
| 3.1.Genel Eğitim Veren Medreseler .....                                                                  | 39 |
| 3.2. İhtisas Medreseleri .....                                                                           | 42 |
| 3.2.1. Dar'ul Kurra .....                                                                                | 43 |
| 3.2.2. Dâru'l-Hadis.....                                                                                 | 44 |
| 3.2.3. Dâru't-Tıb.....                                                                                   | 46 |
| 4. Medreselerin Eğitim-Öğretim<br>Programları ve Unsurları.....                                          | 47 |
| 4.1. Medreselerin Ders Programları ve<br>Programlarını Belirleyen Etmenler.....                          | 52 |
| 4.1.1. Erzurumlu İbrahim Hakkı Efendi'nin "Tertib'i Ulum"una<br>Göre Medreselerin Ders Programları ..... | 52 |
| 4.3. Medreselerde Okutulan Dersler .....                                                                 | 54 |
| 4.3.1. İslami Bilimler.....                                                                              | 60 |

|                                                      |    |
|------------------------------------------------------|----|
| 4.3.1.1. Kur'ân-ı Kerim .....                        | 60 |
| 4.3.1.2. Kıraat ve Tecvid .....                      | 61 |
| 4.3.1.3. Tefsir ve Usul-ü Tefsir .....               | 61 |
| 4.3.1.4. Akaid .....                                 | 62 |
| 4.3.1.5. Hadis ve Usul-ü Hadis .....                 | 62 |
| 4.3.1.6. Fıkıh ve Usul-ü Fıkıh .....                 | 62 |
| 4.3.1.7. Kelam .....                                 | 63 |
| 4.3.1.8. Belagat (Arap Dili ve Edebiyatı) İlmi ..... | 64 |
| 4.3.1.9. Mantık (Mizan) İlmi .....                   | 64 |
| 4.3.1.10. Arap Dili ve Grameri .....                 | 65 |
| 4.3.2. İslami Bilimlere Yardımcı Dersler .....       | 65 |
| 4.3.2.1. Hey'et (Astronomi) .....                    | 66 |
| 4.3.2.2. Hikmet (Fizik) .....                        | 66 |
| 4.3.2.3. Hesap ve Hendese (Matematik-Geometri) ..... | 66 |
| 4.3.2.4. Teşrih(Tıp-Anatomi) .....                   | 66 |
| 4.3.2.5. Hat .....                                   | 67 |
| 4.3.2.6. Tasavvuf .....                              | 67 |
| 4.4. Medrese Eğitim ve Öğretim Kadrosu .....         | 68 |
| 4.4.1. Baş Müderris .....                            | 68 |
| 4.4.2. Müderris .....                                | 69 |
| 4.4.3. Muid .....                                    | 71 |
| 4.4.4. Talebe .....                                  | 72 |
| 4.5. Medreselerde İcazet Geleneği .....              | 73 |
| 4.6. Medreselerin Değişim Süreci .....               | 75 |

## İKİNCİ BÖLÜM

### TİLLO MEDRESESİ

#### ARAŞTIRMA ALANININ ANLATIMI, BULGU VE YORUMLAR

|                                                                             |     |
|-----------------------------------------------------------------------------|-----|
| 1. Siirt'in Sosyal-Kültürel-Tarihi-Eğitim-Ekonomik ve Coğrafi Yapısı .....  | 84  |
| 2. Tillo'nun Sosyal-Kültürel-Tarihi-Eğitim-Ekonomik ve Coğrafi Yapısı ..... | 89  |
| 3. Tillo Medresesi .....                                                    | 94  |
| 3.1. Medresenin Doğuşu ve Gelişimi .....                                    | 97  |
| 3.2. Medresenin Fiziki Yapısı ve Sosyal Olanakları .....                    | 100 |
| 3.2.1. Yemekhane ve Yemekhane Görevlileri .....                             | 104 |

|                                                                                                       |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 3.2.2. Yatma Düzeni ve Yatakhaneler.....                                                              | 105 |
| 3.2.3. Misafirlik Kültürü ve Misafirhaneler .....                                                     | 105 |
| 3.2.4. Medresede Giyim Kültürü.....                                                                   | 106 |
| 3.2.5. Kantin .....                                                                                   | 108 |
| 3.2.6. Berberhane .....                                                                               | 108 |
| 3.2.7. Terzihane.....                                                                                 | 109 |
| 3.2.8. Revir .....                                                                                    | 109 |
| 3.3. Medresenin İktisadi Kaynakları<br>ve Ekonomik Yapısı .....                                       | 110 |
| 3.4. Medresenin Hiyerarşik Yapısı .....                                                               | 112 |
| 3.4.1. Şeyh .....                                                                                     | 112 |
| 3.4.2. Tillo Medresesi Şeyhi<br>Molla Burhaneddin Mücahidi .....                                      | 113 |
| 3.4.3. Baş Müderris.....                                                                              | 114 |
| 3.4.4. Müderris.....                                                                                  | 114 |
| 3.4.5. Mîr .....                                                                                      | 116 |
| 3.5. Eğitim ve Öğretim Dışındaki<br>Görevliler ve Kişiler .....                                       | 118 |
| 3.5.1. Mücaz .....                                                                                    | 118 |
| 3.5.2. Haris .....                                                                                    | 119 |
| 3.5.3. Dorçu .....                                                                                    | 121 |
| 3.6. Derslerin İşleniş Yöntemi ve<br>Ders Çalışma Teknikleri .....                                    | 122 |
| 3.6.1. Medresede Eğitim-Öğretim Ortamı .....                                                          | 123 |
| 3.6.2. Metin Ezberlemeleri.....                                                                       | 126 |
| 3.6.3. Mütalaa Odaları .....                                                                          | 128 |
| 3.6.4. Müzakere .....                                                                                 | 130 |
| 3.6.5. Sınavlar .....                                                                                 | 131 |
| 3.6.6. Ders Programı .....                                                                            | 133 |
| 3.6.7. Öğrencinin Medreseye Kabulü .....                                                              | 134 |
| 3.6.8. Medresede Eğitim .....                                                                         | 137 |
| 3.6.9. Tillo Medreseleri'nde Tasavvuf-Tarikat-Medrese<br>İlişkisinde Geleneksel Tasavvufi Eğitim..... | 142 |
| 3.6.10. Medresede Hadis Eğitimi .....                                                                 | 150 |
| 3.7. Tillo Medresesinin Tercih Ediliş Sebepleri .....                                                 | 151 |
| 3.8. Medresede Sosyal Faaliyetler.....                                                                | 154 |
| 3.9. Toplumsal İlişkiler .....                                                                        | 156 |

|                                                                       |     |
|-----------------------------------------------------------------------|-----|
| 3.10. Disiplin Anlayışı.....                                          | 159 |
| 3.11. Tillo Medreselerinin Bölgedeki<br>Toplumsal Rolü ve Önemi ..... | 160 |
| 3.12. Medrese Mensuplarının Dini-<br>Grupsal Kimlik Yapıları .....    | 162 |
| Sonuç .....                                                           | 165 |
| Kaynakça .....                                                        | 173 |
| Ekler.....                                                            | 181 |
| Extended Summary.....                                                 | 195 |